

ФЕМІНІЗМ: ІДЕЙНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПОЛІТИЧНА ПРАКТИКА В УКРАЇНІ

Актуальність теми: На сьогоднішній день фемінізм – це насамперед альтернативна філософська концепція соціокультурного розвитку. Однак, протягом десятиліть він існував як ідеологія рівноправності жінок і як соціально-політичний рух. Ці два аспекти фемінізму надзвичайно важливі для становлення його теорії: саме в пошуках відповідей на реальні питання, що стосуються статусу жінок у суспільстві, теоретики фемінізму, не вдоволені традиційною соціальною наукою, стали формулювати й свої теоретичні претензії до традиційного західного знання, і нові теоретико-методологічні підходи до аналізу культури. Названі «Жіночі дослідження» виникли тоді, коли стало зрозуміло, що, по суті, соціальні й гуманітарні науки під видом вивчення людини взагалі, тобто *homo sapiens*, вивчають винятково чоловіків. Саме тому виникла практика жіночих досліджень, які були орієнтовані на вивчення жіночого культурного Задзеркалля. Для цього використовувалися різноманітні методи: сповідь, групова дискусія, глибинні інтерв'ю, вторинний аналіз матеріалів етнографічних досліджень [2, 41].

Теоретичні погляди феміністичних дослідників в наш час є невід'ємною частиною політичної науки, їх позиція враховується майже у всіх основних напрямках політологічних досліджень. Політична практика феміністичного руху стала причиною не лише резонансного зростання активності жінок у всіх сферах суспільного життя, але й змінила сам дискурс сучасної політики.

Поява в українській політиці яскравих жінок, які займають позиції лідерів політичних партій і рухів, депутатів, міністрів стало причиною кардинальної зміни поглядів на місце жінок в політичній, економічній, науковій сферах.

Велику увагу дослідженням питання фемінізму приділяли такі зарубіжні науковці та мислителі як Арістотель, Платон, Сократ, І. Кант, Ф. Ніцше, Ж-Ж. Руссо, В. Брайсон, М. Мітчел, М. Баретт, Сімона де Бовуар, Сімона Вейль та інші.

Серед українських науковців варто виділити М. Богачевську-Хом'як, О. Гомілко, О. Веселову, С. Крилову, Р. Лавріненко, О. Маланчук-Рибак, М. Богачевську-Хом'як, М. Рубчак, Н. Хамітова та інших.

Мета дослідження: аналіз генезису та сутності фемінізму як культурного феномену та складової частини сучасної політичної сфери.

Об'єкт дослідження: фемінізм як ідеологія та суспільно-політична практика в умовах трансформації політичної системи в країні.

Предмет дослідження: особливості впливу феміністичного руху на політичні процеси.

Завдання дослідження:

Проаналізувати ідейно-теоретичні основи фемінізму як феномену суспільно-політичного руху;

Здійснити аналіз базових концепцій гендеру в сучасній політичній науці;

Відстежити еволюцію різноманітних видів фемінізму під впливом багатоманітних факторів політико-економічного та соціокультурного характеру;

Виявити особливості розвитку жіночого руху та його вплив на політичну практику в Україні.

Доволі дивно, що такий термін як «фемінізм» виник лише у XIX ст. . Ним відбувалося означення ідеології рівноправності жінок. Зокрема, Л. Татл у «Енциклопедії фемінізму» (1986) дає пояснення фемініста як людини, яка неупереджено ставиться до інших людей, незалежно від їх статі і яка своїми діями сприяє політичній, економічній, духовній та сексуальній рівноправності жінок. Яскравий феміністичний рух, після I світової війни йде на спад, який викликаний тим, що суфражизм потіснив фемінізм, а повоєнна економічна депресія панувала над суспільним життям. Однак, у період з 60-х рр. починається епоха контрреволюції [1, 25].

Після II світової війни відбулося відродження ідеї фемінізму. Центральними темами нового фемінізму є: сім'я і шлюб як основні знаряддя гноблення жінок; економічна незалежність жінки як передумова її соціальної незалежності і самореалізації; право жінки на власну індивідуальність, розвиток розуму та здібностей, звільнення від еталону зовнішності і характеру, нав'язаного чоловіками.

На сучасному етапі ми можемо спостерігати невинний розвиток та поширення феміністичного руху по всій країні. Зокрема, він набирає обертів і у політичній сфері.

Фемінізм складно трактувати як систематизовану теорію, радше це – певна політична позиція. Суть її полягає у тому, що політичні рішення залежать від наявних знань, а фокус уваги – від повсякденного досвіду. Та як відомо, досвід чоловіків і жінок відрізняється, це пов'язано із закріпленими в суспільстві гендерними ролями. Саме тому, на думку представників феміністичного руху необхідне рівне представництво обох статей в органах влади для гармонійного управління спільними справами. Як показує досвід, 5–10 % жінок у «чоловічій» політичній сфері змушені посміхатися на сексистські жарти і доводити, що вони «мужики». 30–40 % жінок становлять критичну масу, здатну змінити правила гри і винести нові питання й ідеї на публічне обговорення [7, 34].

У сучасній політичній практиці з'явилося поняття жіночі політичні партії – це політичні організації з переважно жіночим (або тільки жіночим) членством, які створили жінки, щоб розширити свою участь у формуванні та діяльності державних владних структур, захистити політичні й інші права, досягти гендерної рівності, встановити гендерну справедливість у своїй країні та досягти розвитку гендерної (паритетної) демократії.

Загалом жіночі партії можна охарактеризувати як явище вимушене й тимчасове. Такі утворення з'являються тоді, коли влада або ігнорує гендерну проблематику, або розв'язує її вкрай повільно й поверхово; коли в суспільстві переважають патріархатні традиції, а державна влада тяжіє до патріархатних форм управління, не встигаючи чи не бажаючи утвердити егалітарні форми в усіх життєвих сферах.

Такі партії виникали в різні часи й у різних країнах світу. В Україні, починаючи з 1997 р., Міністерство юстиції України зареєструвало шість політичних партій жіночого спрямування. Серед них – партія «Жінки України», Всеукраїнська партія «Жіночі Ініціативи», партія «Солідарність жінок України», Всеукраїнське політичне об'єднання «Жінки за майбутнє» та інші, частина з яких уже припинила свою діяльність. Жіночі партії стали спробою, намаганням вплинути на політичні процеси, серед яких виборчий є одним із найважливіших у розв'язанні проблеми гендерної рівності [2, 47].

Для прикладу, можемо навести феміністичну політичну партію «Солідарність жінок України».

На початку 1999 року жінки, члени Всеукраїнського жіночого об'єднання «Солідарність», виступили з ініціативою щодо створення своєї партії. У листопаді 1999 року нова партія «Солідарність жінок України» була створена. Головою партії одностайно обрали народного депутата України, державного і наукового діяча Валентину Гошовську. Зареєстрована Міністерством юстиції України 23 грудня 1999 року.

Сьогодні регіональні партійні організації «Солідарність жінок України» працюють в 22 областях України, АР Крим, містах Києві та Севастополі.

Члени партії ставлять собі за мету свої знання, сили, ініціативу направити на перебудову суспільства, повернути жінці віру в себе, забезпечити вільний вибір у праці, навчанні, сім'ї, рівну відповідальність, рівні права та можливості як для жінок, так і для чоловіків.

«Переконана, що ми вистоїмо ці труднощі, адже є попередній досвід виживання в період криз в нашій країні: ряд законопроектів, зокрема зменшення цін на харчі та ліки, зменшення годин робочого тижня в період вагітності, догляду за дітьми та в пенсійному віці, не тільки розроблено за нашої участі, а вже зареєстровано в Верховній Раді України, і саме тому потребують нашої, жіночої громадської підтримки» – коментує діяльність партії Суменкова Г.С.

Частка жінок серед громадян України – майже 54%, свідчить державна статистика. Однак представниці прекрасної статі від початку незалежності залишаються меншістю в органах центральної та місцевої влади. Так, лише у восьмому скликанні українського парламенту кількість жінок-депутатів перевищила 11%, до того вона була ще меншою. Лише на рівні сільських рад депутатів жінок та чоловіків приблизно порівну, а чим вищим є рівень представницького органу, тим менше в ньому жіноцтва. Якщо феміністська теорія покликана створити базис для політичної дії, вона повинна не лише відкрити природу суспільства гендерної справедливості, але й проаналізувати пов'язані з цим можливості і проблеми. Тому необхідно зрозуміти, що оскільки чоловіки як соціальна група мають явні переваги від існуючої гендерної нерівності, то вони безпосередньо зацікавлені в його збереженні. Це не означає, що всі чоловіки свідомо і активно пригнічують всіх жінок або ж, що вони в якомусь сенсі не можуть перебувати в невідгданому становищі при існуючій порадку речей, але просто відзначимо, що в загальному і цілому їм систематично віддається мати перевагу перед жінками і що структури суспільства підтримують їх інтереси.

Висновки: Феміністки аж ніяк не збираються створювати «жіночу» науку, філософію або політику. Мова йде про розробку феміністської перспективи в системі наукового, теоретичного, політичного знання. Феміністська критика сучасних політичних процесів показує, як відбувається впровадження системи панування й підпорядкування, що відтворюють гендерну асиметрію й дискримінацію, в область виробництва й структуру знань про світ.

Для прикладу в нашому парламенті всього 11% жінок-депутатів, у Кабінеті Міністрів України – 12% чиновниць. Не зважаючи на те, що феміністичний рух з кожним роком виборює права для жінок, які є рівними з правами для чоловіків, ми спостерігаємо, що шлях для побудови кар'єри в органах політичної влади для представників двох гендерів є різним.

У нещодавньому звіті Всесвітнього економічного форуму наголошується, що при нинішньому темпі розвитку України, ми зможемо досягнути повної рівноправності жінок та чоловіків лише через 128 років. У нас і досі спостерігається низький рівень гендерного балансу в соціальному і політичному плані.

Література

1. Богачевська-Хом'як М., Веселова О. М. Жіночий рух в Україні / М. Богачевська-Хом'як. О. Веселова // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К.: Наукова думка, 2005. – Т. 3 : Е – Й. – 672 с. : іл. – ISBN 966-00-0610-1.
2. Веселова О. Жіночий рух в умовах незалежної України. / О. Веселова // В кн.: Незалежність України: історичні витоки та перспективи. Матеріали науково-практичної конференції 22 серп. 1996 р. К., 1997
3. Веселова О. М. Жіночий рух. / О. Веселова // В кн.: Нарис історії України ХХ століття. К., 2002
4. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
5. Мельник Т. М. Гендер у політиці. / Т. М. Мельник // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. –К.: «К.І.С.», 2004. – С. 219 – 265.
6. Гомілко О. Фемінізм. / О. Гомілко // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). – Київ : Абрис, 2002. – С. 664. – 742 с.
7. Сорокопуд. Фемінізм. /О. Сорокопуд // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.:Парламентське видавництво, 2011.
8. Скорик М. М. Основи теорії гендеру / М. М. Скорик. К., 2005.
9. Томас Філіппс Ч., Антонов А. І. Фемінізм и семья: историко-социологический анализ. / Ч. Томас Філіппс, А. І. Антонов. – Грааль, 2002.